

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, SÜRDÜRÜLEBİLİR GİRİŞİMCİLİK VE TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİR GİRİŞİMCİLİK

SUSTAINABILITY, SUSTAINABLE ENTREPRENEURSHIP AND SUSTAINABLE ENTREPRENEURSHIP IN TURKEY

Abdullah BALLI¹

Öz

Küresel kaynakların kısıtlı olması ve her geçen gün giderek azalması toplumları hemen her alanda sürdürülebilir kaynaklar keşfetmeye ve sürdürülebilir yaşam biçimleri oluşturmaya sevk etmiştir. Bu durum ülke ekonomilerinin dinamosu gibi çalışan “KOBİ” ve “Girişimcileri” de sürdürülebilir sistemler arayışına iterek, bu sistemleri kendi bünyelerine entegre etmeyi zorunlu hale getirmiştir. Geliştirilen sürdürülebilir politikalar sayesinde girişimciler, yalnızca mevcut kaynakların verimli kullanılmasına katkıda bulunmakla kalmayıp aynı zamanda ülke ekonomilerinin de gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, “Sürdürülebilirlik” ve “Sürdürülebilir Girişimcilik” kavramlarını tanımlayarak açıklamak, uygun bir “Sürdürülebilir Girişimcilik Ekosistemi”nin yaratılması ve Türkiye’de sürdürülebilir girişimciliğin gelişmesi için alınması gereken tedbirler hakkında öneriler sunarak literatür odaklı bir çalışma yapılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: *Sürdürülebilirlik, Girişimcilik, Sürdürülebilir Girişimcilik.*

Abstract

The scarcity of global resources and the steadily decreasing day by day have led societies to explore sustainable resources and create sustainable lifestyles in almost every field. This situation has led SMEs and Entrepreneurs who work like the dynamos of national economies to search for sustainable systems and made it necessary to integrate these systems into their own structures. Thanks to the sustainable policies developed, entrepreneurs not only contribute to the efficient use of available resources, but also contribute to the development of national economies. The aim of this study is to define sustainability and the concept of Sustainable Entrepreneurship, a suitable Sustainable Entrepreneurship creation of the ecosystem and providing advice on the measures to be taken for sustainable entrepreneurship development in Turkey, the literature focused aims to conduct a study.

Keywords: *Sustainability, Entrepreneurship, Sustainable Entrepreneurship.*

¹ Dr., dr1240201073@gmail.com

1. GİRİŞ

Toplumlar çeşitli gereksinimlerini doğal kaynaklardan elde etmektedir. Dünya nüfusunun artmasıyla insanoğlunun doğal kaynaklara olan ihtiyacı da artmaktadır. Doğanın kendini yenileme hızı doğal kaynakların tüketilme hızına yetişemediğinden, doğa yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmakta, ekosistemin dengesi bozulmakta, bu sebeple insanoğlunun ve diğer tüm canlıların yaşamı ve geleceği tehdit altına girmektedir. Bu nedenle doğal yaşamın devam edebilmesi ve insanoğlunun içinde yaşadığı doğaya karşı yerine getirmesi gereken sorumlulukları belirlemek için sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirlik, ekonomik, toplumsal ve çevresel yönden sürekliliğin sağlanması bakımından insanoğlunun doğaya vermiş olduğu zararı olabildiğince en aza indirmek olarak ifade edilmektedir.

Sürdürülebilir bir yaşamın en önemli kuralı, dünyada sahip olunan ve her geçen gün tükenmekte olan kaynakların ikamesi olabilecek yenilenebilir veya alternatif enerji kaynaklarını hayata kazandırmak olduğu için enerji, doğal kaynak, tüketim ve sürdürülebilirlik kavramlarını birbirlerinden ayrı düşünmek olası değildir.

“Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler” ve “Girişimciler” ülke ekonomilerinin ve iktisadi yaşamın ayrılmaz parçalarıdır. Ancak gerek KOBİ’lerin gerekse girişimcilerin varlıklarını sürdürebilmeleri bakımından bugünden geleceği düşünerek toplumun ihtiyacı olan ürün ve hizmetleri üretmeleri sadece “Ekonomik” bir gereklilik olmakla kalmayıp aynı zamanda “Sosyal” ve “Çevresel” bir yükümlülük haline gelmiştir. Bu sayede sürdürülebilir bir yaşam ve sürdürülebilir toplumlar için “Sürdürülebilir Girişimcilik” elzem olmuştur.

Girişimciliğin önemi, girişimci bireylerin toplumun ihtiyaç duymuş olduğu mal ve hizmetleri doğru şekilde belirleyip, bunu bir yatırıma dönüştürerek sonucunda da toplumsal refaha dönüştürmelerinde saklıdır. Keza yapılan bu gibi yatırımlar sayesinde iş olanakları ve alım gücü artmakta olup, bu sayede halkın yaşam seviyesi de artmaktadır. Ekonomik bağlamda yapılan işler ülke ekonomilerinin istikrara kavuşmasında önemli bir yere sahiptir. Ülke ekonomileri bakımından girişimciliği düşünecek olursak, girişimcilerin sürdürmüş oldukları iş fikirleri ve projeleri, ülke gelirinin artması, gelir eşitsizliğinin azaltılması, birçok alanda iş olanaklarının sağlanması, iktisadi kalkınma ve sanayileşmenin ülke politikası haline gelmesi, yerli kaynakların kullanılması, cari açığın azaltılmasında önemli bir yere sahiptir (Dilsiz ve Köllük, 2005, s. 5).

Girişimciliğin tüm ülke ekonomileri bakımında önem kazanmasıyla birlikte Türkiye bakımından da önemli atılımlar gerçekleşmiştir. Girişimciliğin yalnızca kâr odaklı olması, insan ihtiyaçlarının sınırsız fakat doğal kaynakların sınırlı olması nedeniyle girişimciliğin sürekliliği bakımından birtakım gereklilikler ortaya çıkmıştır. İnsanoğlunun çevresine ve doğaya karşı sorumlulukları beraberinde sürdürülebilir girişimciliği getirmiştir. Bu nedenle sürdürülebilir girişimcilik yalnızca ülke ekonomileri için değil aynı zamanda sürdürülebilir bir toplum ve çevre için gereklilik haline gelmiştir.

Bu çalışmanın amacı, birçok ülke bakımından önemli bir yere sahip olan sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir girişimcilik kavramlarını açıklamak, Türkiye ekonomisi için önemli bir pay sahibi olan sürdürülebilir girişimcilik faaliyetlerini anlatmak, sürdürülebilir girişimcilik ekosisteminin teşkil edilmesi bakımından alınması gereken önlemleri ele almak, sürdürülebilir girişimciliğin önemine vurgu yaparak

alınması gereken tedbirler hakkında önerilerinde bulunmaktadır. Literatürde yapılan çalışma sayısının oldukça az olması nedeniyle önemli bir açığı dolduracağı değerlendirilmektedir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

Sürdürülebilirlik kavramı ilk kez Almanca olarak (nachhaltigkeit) 1712’de Alman bilim adamı Johann Carl von Carlowitz’in “Sylvicul tura Oeconomica” isimli eserinde ormanlar için kullanılmış ve Carlowitz, sürdürülebilir bir ormancılık için dikilen ağaç sayısının kesilen ağaç sayısından daha fazla olması gerektiğini savunmuştur (Pittel, 2002, s. 9).

Sürdürülebilirlik, sözlük karşılığı olarak devam ettirebilirlik anlamına gelmekte; İngilizce’de “sustainability”, Fransızca ’da “soutenabilité”, Almanca ’da ise “nachhaltigkeit” şeklinde kullanılmaktadır.

1980 yılında yayınlanan Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Koruma Strateji Belgesi’nden, sürdürülebilir bir hayata kavuşmanın var olanı korumak ve geliştirmekten geçtiği anlaşılmaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramı yalnızca ekonomik anlamda düşünülerek ele alınmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma ile sürdürülebilirlik kavramı nerdeyse özdeş tutulmaktadır. Ancak Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu sürdürülebilir kalkınma kavramını “günümüz insanını ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerin gereksinimlerini karşılama yeteneklerini feda etmeden karşılanabilmesi” olarak ifade edilmektedir (UN, 1987). Dünya Komisyonu’nun bu tanımına göre sürdürülebilirlik ancak toplumların tüm faaliyetleriyle mümkün olabilmekte, bu da farklı disiplinleri ve farklı konuları bünyesinde barındırmaktadır. 2005 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi’nde sürdürülebilir kalkınma; ekonomik kalkınma, sosyal kalkınma ve çevrenin korunması olarak tanımlanmıştır (UN, 2005).

Sürdürülebilirlik, toplumların ihtiyaçlarını karşılamak için var olan kaynakları bir taraftan kullanırken, diğer yandan mevcut kaynakları gelecek kuşakların da kullanılabilmesi için bu kaynakların kontrol altında tutulması olarak ifade edilmektedir (Renda,1995, ss. 48-51).

Sürdürülebilirlik kavramının literatüre kazandırılması 1700’lü yıllara dayansa da sürdürülebilirliğin ortaya çıkışı ve hayatımızda yer bulması, insanoğlunun tarımı keşfetmesi ve yerleşik hayata geçmesi kadar eski olduğu söylenebilir. Popülasyonların sürekli bir şekilde artmasıyla birlikte doğal kaynaklara olan talep de artırmakta ancak ekosistemin kendini yenileme hızı bu artışın gerisinde kalmaktadır. Böylelikle insanoğlunun ve tüm canlıların yaşamış olduğu dünya ve doğa yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Ekolojik dengenin korunması ve insanoğlunun içinde yaşadığı doğaya ve kendisine karşı yerine getirmesi gereken sorumlulukları belirlemek için sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirlik, bireylerin ekonomik, toplumsal ve çevresel anlamda var olan işleyişi sürdürmesi ve çevreye verilen zararın da en alt düzeye indirilmesidir.

Sürdürülebilirlik, son yıllarda çevreye ve doğal kaynaklara verilen hasarın büyümesi ve konut yapımının da bunda büyük rol oynamasından dolayı gittikçe önem kazanan bir konu haline gelmektedir. Endüstriyel toplumlarda, dünyadaki doğal kaynakların %30-40’ı yapı inşasına harcanmaktadır (Pulselli vd., 2007, ss. 620-628).

Sürdürülebilirlik, mevcut kaynakların dikkate alınarak ekolojik dengenin korunması ve insanların yaşam kalitesinin artırılması olarak da ifade edilebilir (Oral, 2006, ss. 100-114). Günümüz ihtiyaçlarının,

gelecek kuşakların yaşamını sürdürmesini engellemeden karşılanması olan sürdürülebilirlik, bir kaynağın tamamen tüketilmemesi, kalıcı olarak yok olmaması ve kalıcı bir zarar görmeden kullanımına devam edilmesi ve bu sürecin yönetilmesidir.

Sürdürülebilirlik ile ilgili tarihsel süreç içerisinde uluslararası toplum nezdinde gerçekleştirilen belli başlı faaliyetler şunlardır;

- 1972-Stokholm Konferansı: 1972 yılında İsveç’in Stockholm kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler Konferansı’nda, ekonomik ve sanayileşme yönünden küresel kalkınmanın neden olduğu çevresel sorunların yanı sıra gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sanayileşme bakımından gereksinim duydukları kaynak arayışları arasında bir denge politikası oluşturması gerektiği üzerinde durularak, sürdürülebilirlik kavramı ilk kez burada ele alınmıştır.
- 1987-Brundtland Raporu: Bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek kuşakların gereksinimlerinin göz ardı etmeden ortak bir geleceği inşa etme çabası olarak “Bizim Ortak Geleceğimiz” adlı raporu yayınlarak sürdürülebilir kalkınmanın önemine vurgu yapılmıştır.
- 1992-Rio Zirvesi: Çevre ve küresel iklim değişikliğinin toplumlar üzerindeki olumsuz etkilerinin ilk kez ele alındığı Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, 172 ülkenin katılımıyla gerçekleşmiştir. Konferansta kabul edilen “İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi”, “Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi” ve “BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi” konferansın önemli kazanımları olarak kabul edilmektedir.
- 1997-Kyoto Protokolü: “Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi” bu protokol ile kabul edilmiştir. Taraf olan ülkeler, atmosfere zarar veren karbondioksit ve diğer beş sera gazı salınımlarının azaltılması bakımından birtakım taahhütlerde bulunmaktadır. Rusya’nın da 2005 yılında dahil olmasıyla birlikte uygulamaya konan protokole Türkiye 2009 yılında dahil olmuştur.
- 1997-Küresel Raporlama Girişimi: ABD merkezli bir çevre koalisyonu ve Tellus Enstitüsü tarafından Birleşmiş Milletler Çevre Programının teşvikiyle ortaya çıkan Küresel Raporlama Girişimi (GRI), ilk kez 1997 yılında Sürdürülebilirlik Raporlaması Rehberi’ni yayınlamıştır. İşletmelerin daha sürdürülebilir bir yapıya kavuşmaları ve sürdürülebilir kalkınmanın kalıcı olmasını sağlayabilmek adına işletmeler yapmış oldukları sürdürülebilirlik faaliyetlerini açıklayarak bu sürece katkı sunmaları amaçlanmıştır.
- 2000-BM Küresel İlkeler Sözleşmesi: Küresel kalkınmayı tabana yayarak, dünya ülkeleri tarafından benimsenmesi ve paydaşlar tarafından uygulanmasını sağlamak için, büyük devletler ve birçok uluslararası sivil toplum örgütlerinin katılımıyla 2000 yılında gerçekleşen toplantı neticesinde 10 global temel esasın ortak bir gelecek, vizyon ve hedef doğrultusunda uygulanması amacıyla Küresel İlkeler Sözleşmesi gerçekleştirilmiştir.
- 2005-BM Sorumlu Yatırım Prensipleri: BM Genel Sekreterinin çağrısı üzerine 12 ülkeden 20 büyük kurumsal girişimcinin bir araya gelerek meydana getirdiği bu platformun günümüzde 1200’den fazla üyesi bulunmaktadır. Sürdürülebilir bir yönetim anlayışının yatırım süreçlerinde ve karar mekanizmaları üzerinde göz önünde bulundurulmasını teşvik eden ve buna dair prensipleri hayata geçiren bir oluşumdur.

- 2012-Rio+20 Zirvesi BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı: 1992 yılında Rio’da gerçekleşen konferans, BM Çevre ve Kalkınma Konferansı’nın 20. yıldönümünde toplanmıştır. Konferansın sonuç bildirgesinde “İstedığımız Gelecek” konulu sonuç raporu tüm ülkelerle paylaşılmıştır.
- 2013-Uluslararası Entegre Raporlama (ER) Çerçevesi: “Uluslararası Entegre Raporlama (ER) Çerçevesi” 2013 yılında Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC) tarafından deklare edilmiştir.
- 2016-Habitat III: Ekvador’da 2016 yılında düzenlenen “Konut ve Sürdürülebilir Kalkınma” konulu konferansta sürdürülebilir şehirler ve insan yerleşim alanları tesis etmek için yapılması gerekenler bu konferansta belirtilmiştir. Bu konferansın en önemli özelliği ise konut ve sürdürülebilir kalkınma konularının ilk defa resmi olarak birlikte ele alındığı ve sürdürülebilir insan yaşam alanlarının oluşturulması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Sürdürülebilirlik anlamında 1990’lı yıllardan itibaren dünya çapında birtakım gelişmeler yaşanmıştır. Neredeyse insanoğlunun varoluşundan beri insanların en temel sorunlarından bir olan barınma alanlarının sürdürülebilirliği ile ilgili önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Dünyanın önde gelen ülkelerinden; A.B.D, İngiltere, Hollanda, Almanya, Japonya, Avustralya gibi ülkeler tarafından 1990’lı yılların başından itibaren çevre dostu yapılar ve sürdürülebilir yaşam alanlarının oluşturulabilmesi amacıyla birtakım dokümanlar hazırlanmış ve bu dokümanlara uygun yapıların inşa edilmesi halinde bazı ayrıcalıklar tanınacağı belirtilmiştir. Bu sayede sürdürülebilir bir yaşamın tesis edilebilmesi yalnızca sosyal bir gereksinim olmaktan çok yasal bir zorunluluk haline gelmiştir. Bununla ilgili olarak birçok ülke kendine göre birtakım kriterler belirleyerek bunları hayata geçirmiştir. Bu sayede sürdürülebilir yaşam alanlarının inşa edilmesi noktasında bazı yeşil bina sertifika sistemleri (Leed, Breeam, Dgnb, Casbee, Green star, Sbttool, Isbee) ortaya çıkmıştır. Ülkemizde ise 2007 yılında Çevre Dostu Yeşil Binalar Derneğinin (ÇEDBİK) kurulmasıyla birlikte sürdürülebilir yaşam alanlarının inşa edilebilmesi bakımından önemli bir adım atılmıştır.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR GİRİŞİMCİLİK

Fırsatların tanınması, geliştirilmesi ve kullanılması sürdürülebilir girişimciliğin genel sürecini ve faaliyetlerini tanımlar. Ekonomik, sosyal ve ekolojik kazançlar, belirsizlikler, çelişkiler ve takaslar karşısında dengelenmesi gereken üçlü alt çizgiyi ifade eder (Cohen vd., 2008, Dyllick ve Hockerts, 2002, Hahn vd., 2010).

Sürdürülebilir girişimcilik, “toplumda diğerleri için sosyal ve çevresel kazanımlar üreterek sürdürülebilirliğe katkıda bulunan girişimcilik fırsatlarının keşfi, yaratılması ve kullanılması” anlamına gelir. (Groot ve Pinkse 2015, s. 634)

Sürdürülebilir girişimcilik, sosyal girişimcilik de dahil olmak üzere farklı girişimcilik biçimlerinin yanı sıra ekogirişimcilik ve kurumsal sosyal sorumluluk unsurlarını da kapsar (Shepherd ve Patzelt, 2011).

Schaltegger ve Wagner (2011, s. 226) sürdürülebilir girişimciliği, çevresel veya sosyal açıdan faydalı pazar veya kurumsal inovasyonlar yoluyla ekonomik ve toplumsal değer yaratmanın yenilikçi, pazar odaklı ve kişilik odaklı bir şekli olarak tanımlamaktadır.

Sürdürülebilir girişimcilik, sosyal, çevresel ve ekonomik kavramlar ile yakından ilgilidir. Bu üç kavram, ekonomik refah, çevresel kalite ve sosyal adalet aracılığıyla değer yaratmaya vurgu yapmaktadır. Sürdürülebilir girişimciliği açıklamak için kullanılan bu tanımlama araştırmacılar tarafından geniş çapta kabul edilmiştir (Schlange, 2006; Hall vd., 2010; Hockerts ve Wüstenhagen, 2010). Ancak, bu tanımlamada bazı önemli alanlar göz ardı edilmiştir. Bu nedenle, bazı araştırmacılar sürdürülebilir girişimciliğin ekonomik, sosyal, ekolojik ve kültürel olmak üzere dört alanda eşit bir temel oluşturması gerektiğini öne sürmektedir (Majid vd., 2012).

Sürdürülebilir girişimcilik, mevcut girişimcilik kültürü ile sürdürülebilirliğin bir araya gelerek farklı disiplinlerle (Çevre, Ekonomi, Sosyal) birlikte çalışması sonucunda, var olan mevcut işletmelerin sürdürülebilir bir yapıya kavuşmaları için adapte edilmeleri, kurulacak olan işletmelerin ise sürdürülebilir ve esnek bir yapıya sahip olmalarını ön görerek, üretmiş oldukları katma değerli ürün ve hizmetlerle yalnızca ekonomiye katkı sağlamayı aynı zamanda toplumun gereksinimlerini ve çevresel sorumlulukları da göz önünde bulundurarak, bugünden geleceğin dünyasını inşa etmektir.

Sürdürülebilir girişimcilik, “gelecekteki mal ve hizmetlerin hayata geçirilmesi için fırsatların nasıl, kim tarafından ve hangi ekonomik, psikolojik, sosyal ve çevresel sonuçlarla keşfedildiği, yaratıldığı ve sömürüldüğü”nün incelemesi olarak tanımlanabilir (Cohen ve Winn, 2007, s. 35).

Sürdürülebilir girişimcilik, esas itibarıyla kitle pazarına ve toplumun büyük çoğunluğuna yarar temin etmeye yönelik sürdürülebilir yeniliklerin hayata geçirilmesidir. Sürdürülebilir girişimciler, toplumun hayatına katmış oldukları köklü ve sürdürülebilir yenilikleri uygulamaya koyarak, paydaşların daha büyük bir bölümünün karşılanmamış talebine de cevap vermektedirler (Kearins ve Collins, 2012, s. 85). Girişimcilik ve sürdürülebilirlik kavramları ilişki bağlamında, ekogirişimcilik, sosyal girişimcilik, sürdürülebilir girişimcilik ve ayrıca dolaylı bir şekilde, kurumsal girişimcilik gibi düşünsel ve literatürün bazı çevrelerince ele alınmıştır. Ekogirişimcilik, işletmelerde teknik beceri ve yönetim sistemlerinden daha ziyade girişimcilerin bireysel yetenek ve becerilerine odaklı çevresel yeniliklerle kazanılan pazar başarısını ifade etmek için kullanılmaktadır (Schaltegger, 2002, s. 47). Sosyal girişimcilik, özel sektörün toplumsal sorunlara karşı olan duyarlılığı ve bu sayede toplumsal problemlerin çözümüne katkı sunmak veya sivil toplum kuruluşlarında özel sektör bakışıyla hareket ederek fakat birincil hedef kâr elde etmek olmaksızın toplumsal fayda sağlamak amaçlı girişimci olma biçiminde ortaya çıkabilmektedir (Kayalar ve Arslan, 2009, s.58). Kurumsal girişimcilik, kapsamlı ve büyük işletmeler kurmak yerine daha küçük parça, ünite ve diğer işler için bağımsız küçük girişimcileri teşvik ederek, koruyarak, yönlendirerek, teknolojik destekler vererek iş birliği yaparak birlikte çalışan, riski azaltıp faydayı üst seviyelere çıkarmayı hedefleyen bir girişimciliktir (Top, 2006, s. 8). Sürdürülebilir girişimcilik ise tüm bu girişimcilik biçimlerinin bir sentezi niteliğinde olarak yalnızca ekonomik anlamda topluma fayda sağlamayı değil aynı zamanda sosyal ve çevresel yönden de önemli kazanımlar elde etmeyi amaçlamaktadır.

Girişimcilik ve sürdürülebilirliği birlikte değerlendiren yaklaşım, genellikle “ekogirişimcilik” olarak tanımlanan çevre merkezli girişimciliği diğer yaklaşımlardan farklı bir biçimde ele almaktadır. Ana hedef olarak tanımlanan çekirdek motivasyon ve ekogirişimcilik, çevre ile ilgili problemlerin çözülmesine katkıda bulunarak kazanç sağlamaktadır (Tablo 1). Çevresel hedefler ekonomik iş mantığının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilecek olursa, ekonomik hedefler işletmenin amaçlarıdır. Girişimciliğin örgütsel

sorunu, çevresel performansı ekonomik iş mantığı içerisine entegre etmek veya yeşil işletmelerin sayısını çoğaltmaktır (Schaltegger ve Wagner, 2011, s. 223).

Tablo 1: Sürdürülebilir Girişimciliğin Ölçütleri

	Eko girişimcilik	Sosyal girişimcilik	Kurumsal girişimcilik	Sürdürülebilir girişimcilik
Motivasyon Kaynağı	Çevre sorunlarını çözmek ve ekonomik değer yaratmaya katkıda bulunmak	Toplumsal sorunu çözmek ve toplumsal değer yaratmaya katkıda bulunmak	Değişen düzenleyici toplumsal ve piyasalara katkıda bulunmak	Başarılı bir işin gerçekleştirilmesiyle toplumsal ve çevresel sorunların çözümüne katkıda bulunmak
Ana hedef	Çevre sorunlarının çözülmesi yoluyla para kazanmak	Bunu başarmak için toplumsal amaç ve güvenli finansman elde edebilmek	Kurumların doğrudan hedef olarak değiştirilmesi	Girişimcinin kurumsal faaliyetleriyle sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlaması
Ekonomik hedeflerin rolü	Amaçlar	Araçlar	Araçlar ve amaçlar	Araçlar ve amaçlar
Piyasa dışı hedeflerin rolü	Bütünleşmiş çekirdek unsurlar olarak çevre sorunları	Amaçlar gibi toplumsal hedefler	Çekirdek unsur olarak değişen kurumlar	Entegre amaçların çekirdek unsurunun sürdürülebilir gelişmeye katkıları
Örgütsel gelişim zorlukları	Ekonomik sorunların entegrasyonuna çevresel konulardan odaklanma	Ekonomik sorunların entegrasyonuna toplumsal konulardan odaklanma	Kurumların değişiminden sürdürülebilir entegrasyona	Küçük katkıdan büyük katkıya, sürdürülebilir kalkınmaya

Kaynak: (Schaltegger ve Wagner, 2011, ss. 224-225)

Ancak işletmeler, yönetimlerin uygulamış oldukları vergi ve diğer teşvik politikaları olmaksızın kendi başlarına sürdürülebilirliği sağlayamazlar. Bu nedenle kamu kurum ve kuruluşları ekogirişimciliği teşvik ederek aşağıda belirtilen politika stratejilerini hayata geçirebilirler (Isaak, 2002, ss. 88-89):

- İşletmelerin sürdürülebilirlik anlamında uyguladıkları “Yeşil Faaliyet”leri sağlanacak vergi avantajlarıyla özendirilebilir.
- Kamu sektörü yönetiminde standardın sağlanabilmesi için ekogirişimcilik ile ilgili kriterler belirlenebilir.

- Bir strateji olarak ekogirişimcilik, kentsel rekabet ve sosyal sermayeyi artırabilmek için kullanılabilir.
- İşletmelerin sürdürülebilirlik karşıtı eylemlerinin yasal bir zemine kavuşmalarını engellemek adına kamu kampanyası başlatabilirler.

Bir işletme sürdürülebilirlik bağlamında; üretim faaliyetleri esnasında doğaya verdiği zararı mümkün olan en düşük seviyelere indirgeyecek teknolojiler kullanarak, çevrenin korunması gerektiği bilincini işletmenin tüm kademelerinde öncelikli konu haline getirerek, tüketicilerine sağlıklı ürünler elde ederek, çalışanlarının iş yeri çalışma şartlarını düzenleyerek, ihtiyaç duyulan iş ahlakı normlarını tesis ederek, işletmenin üretmiş olduğu mal ve hizmetlerin üretiminde gereksinim duyulan enerjinin etkin kullanılmasını sağlayacak politikalar veya sistemler geliştirerek, sürdürülebilirliğin yalnızca işletmenin temel sorumluluğu olmadığı bunun diğer paydaşlar tarafından da iyi bilinmesi gerektiği konusunda bilgilendirici faaliyetler düzenleyerek, çevresel sürdürülebilirlik anlamında yapmış olduğu faaliyetler neticesinde meydana gelen maliyet artışlarını tüketicilerine yansıtmayarak ve bu günün ihtiyaçları için geleceğin görmezden gelinemeyeceği bilinciyle hareket ederek bu yönde somut adımlar atabilir.

Kurumsal sürdürülebilirlik, işletmenin marka değerini oluşturmak için, sürdürülebilirlik faktörlerinin (çevresel, sosyal ve ekonomik) işletmenin temel yönetim prensipleri ile bir araya getirilerek, üstlenmiş olduğu eylemler ve karar verme kurullarında bu faktörlerin dikkate alınması ve bunlara ilişkin olası problemlerin çözümüne katkıda bulunulması şeklinde tanımlanmaktadır. İşletmelerin elde etmek istedikleri sürdürülebilir ve kalıcı bir başarıya ulaşmaları için öncelikle sürdürülebilirlik ile ilgili faaliyetlerin kendileri için ilave bir maliyet olarak değil bunun tüm toplumun istifade ettiği ve yararına olan bir konu olarak kabul etmeleri ve işletmelerinin tüm kademelerinde bu anlayışın hâkim olmasını sağlayacak faaliyetlerde bulunmaları gerekmektedir. Sürdürülebilirlik düşüncesinin yalnızca ekonomik anlamda değil çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim bağlamında da etkileri bulunmaktadır. Sağlıklı bir sürdürülebilirlik politikası, bahsedilen tüm unsurların bir arada olması ve bunların karar süreçlerine dahil edilmesiyle mümkün olacaktır.

2010 yılında BM Küresel İlkeler Sözleşmesi kapsamında 766 işletmenin tepe yöneticilerinin katılımı ile yapılan incelemede, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejisi uygulamalarında öne çıkan etkenlerin; marka değeri, güven ve itibar elde edilmesi, kaynak ve maliyet tasarrufunun yanı sıra kâr marjının yükselmesi, vasıflı insan kaynağının işletmeye katılmasının sağlanması ve işletme personelinin iş konusunda teşvik edilmesi ve tüketici istekleri olduğu anlaşılmaktadır.

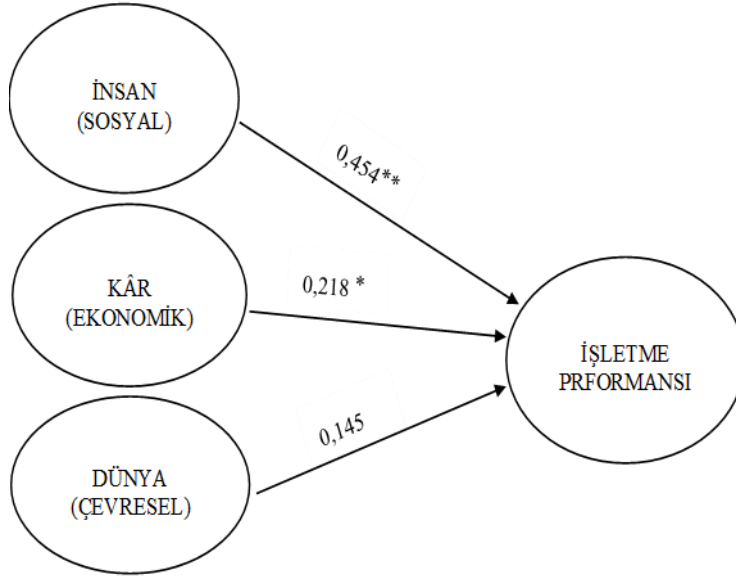
Günümüzde işletmelerin yalnızca kâr maksimizasyonunu hedefledikleri dönemler geride kalmaktadır. Yeni şekillenen küresel ortamda işletmeler yalnızca kendi ekonomik kazançları ile değil bu kazançların toplumsal çıkarlar ile de örtüşmesi gerekliliği nedeniyle “kazan-kazan” stratejisi geliştirmek durumundadırlar. Böylece işletmelerin yalnızca kendi işletme paydaşlarına karşı değil, aynı zamanda tüm taraflara (tüketiciler, çalışanlar, toplum) karşı yükümlülükleri bulunmaktadır. Tüm tarafların istek ve beklentilerini ve kurumsal yönetimle ilgili riskleri göz önüne almadan sadece ekonomik anlamda sürdürülebilirliği dikkate alarak yatırım faaliyetlerinde bulunan bir işletmenin, günümüz koşullarında elde edeceği rekabet avantajını sürdürmesi ya da rekabet avantajı sağlaması pek olası değildir.

Groesbeek (2001, s. 38) “Sürdürülebilir Girişimcilik Teori ve Uygulamaları” çalışmasında, sürdürülebilir girişimci olmak için on temel kural belirlemiştir;

- İşletme, çevresel zararları azaltmaya, insan haklarına saygı duymaya ve çalışanlarına büyük özenle davranmaya başlamalıdır.
- Sürdürülebilir girişimcilik kendi kendine başlatılan bir süreç olmalı ve sadece dış baskıya bir cevap olmamalıdır.
- Bir işletme sürdürülebilir girişimciliği uygulamak istiyorsa, amaç ve hedeflerini net olarak tanımlamalıdır.
- Tanımlanan amaçlar, işletmenin uygulamalarıyla yakından ilgili olmalı ve işletmenin değerleri ve asıl faaliyetleri ile uyumlu olmalıdır.
- Amaçlar, tüketicilerin ihtiyaçları ile yakından ilgili olmalıdır.
- İşletme tanımlamış olduğu amaçlara uzun vadeli olarak bağlı kalmalıdır.
- Tüketiciler ve baskı grupları, işletme tarafından sürdürülebilir girişimcilikle ilgili yapılan yatırımlara şeffaf bir bakış açısına sahip olmalıdır.
- İşletme tarafından uygulanan sürdürülebilir girişimcilik faaliyetleri ile ilgili ihtiyaç duyulan kaynak, fiyat artışı ile tüketiciye yansıtılmamalıdır.
- İşletme, sürdürülebilir girişimcilik kapsamında yapmış olduğu faaliyetleri sürekli olarak vurgulamaya çalışmamalıdır.

Acosta vd. (2016, s. 342)'nin, 109 küçük ve orta boy işletmenin katılımıyla gerçekleştirmiş oldukları araştırmada, KOBİ'lerin sürdürülebilirlik kapsamında sosyal, ekonomik ve çevresel faaliyetlerinin işletme performansı üzerine yapmış oldukları katkı bize sürdürülebilir girişimciliğin önemi konusunda fayda sağlamaktadır. Nitekim çalışmada; Sürdürülebilir girişimciliğin insanlara yönelik yaklaşımlarının işletme performansı üzerinde önemli bir olumlu etki yarattığı, sürdürülebilir girişimciliğin uzun vadeli ekonomik (kolektif faydalara yönelik) hedeflere ulaşmak bakımından işletmeleri olumlu yönde etkilediği ve sürdürülebilir girişimcilik çevre koruma yaklaşımlarının işletme performansı üzerinde önemli bir olumlu etki yarattığı şeklinde üç hipotezden bahsedilmektedir.

Şekil 1: Sürdürülebilir Girişimcilik ve İşletme Performansı

Kaynak: Acosta vd., 2016, s. 342.

Yapılan araştırma sonucu, KOBİ'lerin insan yaklaşımlarına yönelik faaliyetleri ile işletme performansı arasında güçlü ve olumlu yönde bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır. Sürdürülebilir girişimcilik kapsamında ele alınan insan yaklaşımları olarak yalnızca işletmenin faaliyetleri sonucunda etkilenen tüketiciler değil aynı zamanda işletmenin çalışanları ve diğer paydaşlar da bu yaklaşımın içerisinde. Bu sayede işletmenin uyguladığı faaliyetler gerek tüketicileri gerek işletmenin çalışanlarını ve gerekse sosyal bakımından sürdürülebilirlik bağlamında toplumu ve işletmeyi olumlu yönde etkilemekte, bu sayede işletme performansı bu durumdan fayda elde etmektedir.

Araştırmada ayrıca girişimcilerin daha geniş topluma uzun vadeli ekonomik faydalar sağlama ve açık ekonomik hedeflere ulaşmak için iş ağları içinde faaliyet gösterme konusundaki açıklığı ve eğilimlerinin işletme performansı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Son olarak değerlendirilen konu ise, dünya ve çevresel sorunlar ve sürdürülebilir girişimcilik denkleminde önemli bir yere sahip olmasına rağmen, mevcut araştırma çevre koruma varsayımı ile işletme performansı arasında önemli bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak araştırmanın bu hipotezi, sürdürülebilir girişimcilik ile zararsız ürün ve hizmetler, enerji kaynaklarının kullanımıyla ilgili sorumlu politikalar ve yeşil teknolojilerin kullanılması ile işletme performansının arasında anlamlı bir pozitif ilişki olduğunu varsayan diğer çalışmalarla (Crowther ve Aras, 2008, ss. 10-26), (Kirkwood ve Walton, 2010, ss. 204-228) ve (Bell ve Stellingwerf, 2012) tutarlı değildir. Bunun temel nedeni olarak çalışmanın yürütülmüş olduğu Romanya gibi gelişmekte olan ülkelerde çevreye duyarlı tutumların zorunlu olmasının girişimciler arasında henüz kabul edilmemesi olabilir.

İşletmelerin sürdürülebilirlik kapsamında uyguladıkları çevresel faaliyetlerinin işletme üzerinde meydana getireceği maliyet artışlarının işletme bakımından olumsuz değil tam tersi kârlılık bakımından olumlu bir etki yaratacağı düşüncesi birçok çevre tarafından bilinen ve kabul gören bir yaklaşımdır. Örneğin, Andrew ve Lenox, (2001, ss. 105-116) organizasyonların sürdürülebilirlik bağlamında çevresel

yaklaşımları ile finansal performansları arasındaki ilişkiyi incelemiş oldukları 639 üretim işletmesi üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada; çevresel sürdürülebilirlik yaklaşımları zayıf işletmelerin finansal performanslarının da düşük olduğu tespit edilmiştir. Kirkwood ve Walton tarafından 2008 yılında Yeni Zelanda’da faaliyet gösteren 14 işletme ile yüz yüze yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular; “sahip oldukları yeşil değerler”, “hayatlarını kazanmak”, “kendi işinin sahibi olmak”, “sahip oldukları tutku” ve “pazarda var olan boşluğu doldurmak” şeklinde ifade edilen beş temel motivasyon kaynağına sahip oldukları ve yürütmüş oldukları faaliyetler ile işletme performansları arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Yapılan bu çalışma gibi daha birçok araştırma sonuçları da birbiri ile örtüşmektedir. Elde edilen bulgular neticesinde işletmelerin sürdürülebilir üretim gerçekleştirmelerinin yolunun çevresel anlamda sürdürülebilir olmaktan geçtiği görülmekte ve işletmelerin bunu dikkate almalarının artık kaçınılmaz olduğu anlaşılmaktadır.

Klinkmar şirketi, genellikle petrol bazlı faaliyet gösteren rafineri ve işletmelerin üretim faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan tehlikeli atıkları taneli yakıtla dönüştürebilmek için farklı ve etkili bir teknolojiye dayanmaktadır. Bu teknoloji sayesinde işletme, bu tür atıkları depolamak veya imha etmek için kaynak ayırmak zorunda kalmamakta hatta elde ettiği yakıtı satarak kâr elde etmektedir, tüketici bakımından normal şartlarda yakıt için ödemeleri gereken paranın yarısını ödeyerek yakıt giderinden tasarruf elde etmektedir (Satı ve Yılmaz, 2008, s. 339).

Sürdürülebilir girişimciliğe diğer bir örnek olarak Litvanya’da faaliyet gösteren Ekoproduktas adlı işletme verilebilir. Bahse konu işletme Litvanya’daki bira imal eden işletmelerin ihtiyacı olan bira mayalarını geri kazanma yeteneğine sahiptir. İşletme bira üreticilerinin daha önceden tarla ve arazilere boşalttığı 5,5-6 bin ton civarındaki sıvı bira mayasını işlemektedir. Bu projeyi gerçekleştirmek için, Litvanya Çevre Yatırım Fonu’ndan (LEIF) ve Ukio Bankası isimli özel bir bankadan kredi alan işletme, üretmiş olduğu kurutulmuş mayayı birçok ülkeye, AB ülkelerine ve Kanada’ya da ihraç etmektedir. Ekoproduktas, gerek bira üreticilerinin atık boşaltma problemini çözmüş gerekse bölge sakinlerini olumsuz yönde etkileyen çevresel atık probleminin de çözülmesini sağlamıştır. Macaristan’daki KEMAK şirketi, 1 Ocak 2002’ye kadar tehlikeli atık kategorisinde olan, bu yüzden de atılması yüksek maliyette olan, ezilmiş asfalt malzemesini bir zamanlar çok büyük miktarda üretmekteydi. İşletme sorunu, bu maddeyi yeniden kullanarak çözmüştür. Mükemmel bir yapıştırma özelliği olan maddeyi, büyük çukurları kapatmada ve yolları onarmada kullanmaya başlamış. Bu işlemlerle, yeni asfalt maddesinin ısıtılıp karıştırılması gerekmediği için, normal enerji maliyetlerinden de yüzde 20-30 tasarruf sağlanmıştır (Satı ve Yılmaz, 2008, s. 339).

Sürdürülebilir bir kalkınmanın temeli, mevcut kaynakların etkin ve verimli kullanılmasına olanak sağlayacak ekonomik, sosyal, hukuksal, çevresel ve teşvik edici koşulların yaratılmasından geçmektedir. Bu sayede uygulanması gereken temel prensipler benimsenerek sürdürülebilir bir çevre, toplum ve ekonominin de temelleri atılmış olacaktır. Birçok ülke ekonomileri için büyük öneme sahip olan girişimciler, sürdürülebilir işletmeler kurmak suretiyle yalnızca ekonomik anlamda katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda yeni istihdam olanaklarının ortaya çıkması, çevre, insan ve kaynakların korunması noktasında da önemli pay sahibi olacaktır. Ülkeler uygulamış oldukları girişimci politikalarla bu hedeflere yön vermektedir. Ancak ülkede uygulanan politikalar ülkenin farklı coğrafi bölgelerinde uygulanacak olan

politikalarla uyumlu olması ve sürekli olarak güncel tutulması gerekmektedir. Aksi halde kaynak ve zaman israfına neden olacaktır. Bu nedenle sürdürülebilir girişimcilik ekosisteminin oluşması için gereken koşullar iyi analiz edilerek bununla ilgili yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Hatta kimi zaman bu yetki yerel yönetimlerle devredilebilir veya merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında bir koordinasyon kurularak uygulamada yaşanan sıkıntılar ve bunlarla ilgili çözüm önerileri geliştirilebilir. Uygun yasal düzenlemelerin olmaması, bürokraside yaşanan sorunlar, finansal kaynağa ulaşmada karşılaşılan problemler, teşvik edici politikaların yetersiz olması, toplumun sürdürülebilir yaşam ve gelecek hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması gibi nedenler sürdürülebilir girişimciliğin gelişmesinde engel teşkil etmektedir. Bu nedenle başta yönetimler olmak üzere sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesi ve kalıcı hale gelebilmesi için alınması gereken tedbirler alınarak hayata geçirilmeli ve sürdürülebilir girişimciliğin kalıcı olmasının önü açılmalıdır. Alınacak tedbirler, yasal uygulamalar veya uygulanacak politikalar sürdürülebilir girişimciliğin gelişmesine tek başına katkı sağlamayacaktır, bunların yanı sıra sürdürülebilirliğin sadece bir yönetim meselesi değil aynı zamanda ulusal bir gereklilik olduğu konusunda başta tüketiciler olmak üzere bu durumun diğer paydaşlar tarafından da iyi algılanmasını sağlayacak eğitim programları, görsel ve yazılı basın desteği, sosyal medya araçları gibi farklı enstrümanlardan da faydalanılması gerekmektedir.

Sürdürülebilirliğe girişimci perspektifinden bakıldığında ise teşvik edici politikaların yanı sıra yasal düzenlemeler, finansal ve teknolojik destek gibi birtakım uygulamaların hayata geçirilmiş olması gerekmektedir. Aksi halde girişimcinin öncelikli hedefi, kâr elde etmek ve işletmesinin varlığını sürdürmektir, fakat sürdürülebilir girişimciliğin üç bileşeninden sadece biri olan “ekonomik” sürdürülebilirlik tek başına yeterli olmayacaktır. Bu nedenle çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin ekonomik unsurlarla bir arada olmasını sağlayacak tedbirler yönetimler tarafından alınacaktır. Girişimciler, sürdürülebilirliği kalıcı kılmak için yeni teknolojiler geliştirerek toplumsal ve çevresel refahın artmasına katkıda bulunacaktır. Bu teknolojilerin geliştirilebilmesi için yönetimler tarafından araştırma geliştirme destekleri ve teknoloji geliştirme olanakları sunulması gerekmektedir. Aksi halde işletme sahip olduğu finansal kaynakları bu teknolojilerin geliştirilmesine kullanması halinde maliyetlerinde meydana gelecek artışlardan tüketici olumsuz yönde etkilenecektir.

4. TÜRKİYE’DE SÜRDÜRÜLEBİLİR GİRİŞİMCİLİK

Günümüz koşullarında küreselleşmenin yaratmış olduğu etkiler sayesinde artık uzaklıkların veya mesafelerin hiçbir ehemmiyeti neredeyse kalmamış, hiçbir sistem veya sektörün de kendisini bunun dışında tutamayacağı ve gelişen koşullara uyum sağlamak zorunda kaldığı bir ekonomik sistem ortaya çıkmıştır. Bahse konu gelişmeler Türkiye ekonomisi için de söz konusu olup, yaşanan bu gelişmeler sayesinde ülkemizde de girişimciliğin önemi kavranmış ve başta kamu olmak üzere özel işletmelerin de çabalarıyla, girişimcilik alanında birtakım yeni araştırma ve çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Sönmez ve Toksoy, 2014, s. 47).

Sürdürülebilirliğin giderek önem kazandığı bir ortamda Türkiye’de bu bağlamda olumlu adımlar atılmaktadır. Bunlardan bazıları; sürdürülebilir yaşam alanları için yeşil bina sertifika sisteminin (ÇEDBİK) uygulamaya konulması, Borsa İstanbul bünyesinde işlem gören işletmelere ait her yıl düzenli olarak

sürdürülebilirlik raporları çerçevesinde bir indeks dahilinde sıralama yapılması, sürdürülebilir enerji kaynakları bakımından büyük projelerin (güneş, su, rüzgâr) hayata geçirilmesi, yerli elektrikli araç üretilmesi için çalışmalara başlanması, yeşil girişimci ekosisteminin geliştirilmesi için çevre ile ilgili bir takım düzenlemelerin hayata geçirilmesi, geri dönüşümlü ürün kullanımının teşvik edilmesi, sürdürülebilirliğin yalnızca bir devlet politikası değil aynı zamanda toplumsal bir gereklilik olduğu bilincinin yaygınlaştırılması, Birleşmiş Milletler nezdinde sürdürülebilirlik konulu uluslararası büyük organizasyonlara ev sahipliği yapılması.

Sürdürülebilir girişimcilik bağlamında da Türkiye’de önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Örneğin; kağıt ve temizlik bezleri üreten bir yerli işletmenin, doğada kısa sürede %100 çözünen ürünler üretmeye başlaması, Yeşil Çatı Sistemi ile çevre dostu, ısı yalıtımı yüksek, ekolojik ve estetik yapı dostu sistemlerin hayata geçirilmesi, Yeşil Bina Sertifika sistemlerinin mevcut ve inşa edilecek yapılara uygulanmaya başlanması, beyaz eşya üreten yerli bir işletmenin eski beyaz eşyaların (bütün markaların) tüm parçalarını yeniden geri dönüşüme sokarak, kaynak, enerji, zaman, işçilik, üretim, maliyet gibi konularda oldukça büyük oranda katkılar sağlaması, yerli inşaat işletmeleri tarafından üretilen binaların elektrik ihtiyaçlarını (binaların ortak elektrik gereksinimleri olan, asansör, çevre aydınlatma, bina içi aydınlatma vb.) neredeyse %100’e kadar kendileri tarafından karşılayacak akıllı bina uygulamaları, Boğaziçi Üniversitesi Kilyos kampüsünün ihtiyacı olan elektriğin tamamının üniversite tarafından kurulan rüzgâr santralleri ile sağlanması gibi daha bir çok örnek bu bağlamda verilebilir.

2006 yılında Küresel İlkeler Sözleşmesini imzalayan Eczacıbaşı Topluluğu, 2007 yılında Dünya Sürdürülebilir İş Konseyi’nin Türkiye’den ilk temsilci olmuştur. Topluluk, üretim tesislerinin konsolide enerji tüketimini bir yılda %9,8 milyon MW/h azaltarak önemli bir katkı sağlamıştır. Koç Bilgi grubu Yeşil Bilgi Platformu toplumda çevre bilincinin yaygınlaşmasını sağlayacak etkinlikler düzenlemenin yanı sıra atık yönetimi çalışmaları ile de 51 ton atık toplanmasını sağlamıştır. TAV Havalimanları Türkiye’de işletmekte olduğu hava limanlarında karbon salınımını azaltacak teknolojiler kullanması sayesinde bir yılda bir terminalden 3,5 milyon KW/h saat enerji tasarrufu elde etmiştir. Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası (TSKB) Türkiye’nin ilk karbon nötr² bankasını kurarak yaklaşık iki yıl gibi kısa bir sürede doğaya salmış olduğu karbon miktarının %68’ini azaltmıştır. Aynı şekilde, Bilim İlaç adlı işletme de karbon salınımının %7’ni azaltırken, Unilever grubu %50 azaltmayı amaçlamaktadır (Aykan, 2012, s. 208).

Son dönemde KOSGEB, sürdürülebilir girişimcilik konusuna odaklanarak oluşturduğu ve 2015-2018 yıllarını kapsayan “Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Taslak Planı (GİSEP)” kapsamında, tematik ve genel destekler başlığı altında öncelikli desteklenecek alanlardan birisi olarak ekogirişimciliğe yer vermektedir. Eko (çevreye duyarlı) girişimciliği özendirme amacı ile bilinçlendirme çalışmaları, eğitimler yapılarak, destek modellerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Kosgeb.gov.tr).

Türkiye’de faaliyet gösteren ve Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan ve Küresel Raporlama Girişimi çerçevesinde sürdürülebilirlik raporlarını yayınlayan işletmeler sürdürülebilirlik raporlarının yayınlanması ile birlikte sürdürülebilirlik düşüncesinin bir değer olarak işletmeler tarafından hangi ölçüde benimsendiği ve işletme faaliyetlerinde hangi sürdürülebilirlik göstergelerinin ne kadar ön plana çıkıp kurumsallaşabildiği değerlendirilerek her yıl bu endeks yenilenmektedir. İşletmeler bu sayede sürdürülebilirlik bağlamında faaliyette buldukları anlaşılmaktadır. Böylece işletmeler birtakım

kazanımlar elde etmektedir. İşletmelerin sürdürülebilirliği tercih etmeleri halinde elde edecekleri faydalar şunlardır;

- İşletmenin güven kazanması ve bu sayede bir marka değeri ve saygınlık elde etmesi
- Kaynak verimliliği sayesinde işletme kâr marjının yükselmesi
- Vasıflı insan kaynağının işletmeye dahil edilmesi ve işletme personelinin iş verimliliği bakımından teşvik edilmesi
- Nihai kullanıcıların taleplerinin karşılanması
- Yeni iş fırsatları ve inovasyon olanakları yaratılması
- Sermayeye kolay ulaşım
- Etkin risk yönetimi
- Şirket ömrünü uzatması

Türkiye'de sürdürülebilir girişimciliğin gelişebilmesinde, girişimcilik faaliyetleri ve çevre alanındaki araştırma-geliştirme çalışmalarının artması, çevresel sorunlar ve enerji ile ilgili geniş tabanlı yasal düzenlemelerin AB müktesebatıyla uygun hale getirilmesi, sürdürülebilir girişimciliğin yaygınlaşması bakımından kullanılabilir çeşitli destek programlarının bulunması sürdürülebilir girişimciliğin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Sürdürülebilir girişimcilik bağlamında Türkiye'de; enerji, atık yönetimi, tarım ve hayvancılık, otomotiv, ekoturizm ve elektrikli ev aletleri gibi sektörlerin buna uygun olduğu anlaşılmaktadır (Coşkun, 2015).

Sürdürülebilir girişimciliğin gelişmesinde engel teşkil eden bazı hususlar bulunmaktadır. Bunlar; sürdürülebilir girişimciliğin gelişmesine katkı sağlayacak bazı teşvik programlarının yetersiz olması, çevre ile uyumlu mal ve hizmetler noktasında tüketicinin yeterli bilince ve ilgi düzeyine sahip olmaması, çevreye duyarlı teknolojik gelişmelerin kısıtlı kalması gibi birtakım nedenler sıralanabilir. Türkiye'de sürdürülebilir girişimciliğin önünde girişimciliğe yeni başlayan veya yeni kurulan küçük işletmeler bakımından birtakım engeller bulunmaktadır. Özellikle yeni işletme kuran ve henüz rekabet avantajı sağlayabilecek güçte olmayan girişimciler ve onların sayıları dikkate alındığında durum daha net anlaşılmaktadır. Finansal kaynağa ulaşmada sorunlar yaşayan girişimcilerin işletmelerinin varlıklarını sürdürebilmeleri noktasında zorluklar yaşarken, iyi bir girişimci olmak için gereken kurallar düşünüldüğünde, sürdürülebilir girişimcilik faaliyetleri için gereken finansal kaynağı bulmalarının neredeyse imkânsız olduğu görülmektedir. Çünkü girişimci bu kaynağı elde etmesi durumunda dahi uygulamaya koyacağı sürdürülebilirlik kapsamındaki faaliyetler nedeniyle meydana gelecek maliyet artışlarını tüketicilerine fiyat olarak yansıtamayacağı anlaşılmaktadır. Girişimcinin öncelikle işletmesinin varlığını sürdürmesi gerekliliği, ülkemizde bu bağlamda (sürdürülebilir girişimcilik) genç girişimciler ve yeni işletmeler bakımından uzun vadede sorun teşkil edeceği değerlendirilmektedir. Büyük ve köklü işletmeler, sürdürülebilir bir yapıya dönüşme konusunda avantajlıdır. Elde etmiş oldukları yüksek kârlar sayesinde, gerek sürdürülebilirlik için gereken finansal kaynağı kendileri sübvans ederek gerekse bunu tüketicilerine fiyat olarak yansıtmayarak işletmelerinin varlıklarını kolaylıkla sürdürebilmektedir. Ancak sürdürülebilir girişimciliğin, yeni ve başlangıç aşamasındaki işletmeler bakımından uzun vadede güçlüklerle yol açacağı anlaşılmaktadır. Türkiye'de KOBİ'lerin ekonomideki yerinin %99 olduğu gerçeği göz önüne alındığında, sürdürülebilir

girişimciliğin teşvik edilebilmesi için, bu bağlamda uygun “sürdürülebilir girişimcilik ekosistemi”nin yaratılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Türkiye ekonomisi Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler’in (KOBİ) ağırlıklı olduğu bir yapıya sahiptir ve 2017 yılı itibarıyla yaklaşık 3,09 milyon KOBİ bulunmaktadır. Çalışan sayısı bakımından toplam girişimlerin yüzde 99,8’ini, istihdamın yüzde 74,2’sini KOBİ’ler oluşturmaktadır (Sbb.gov.tr). Türkiye geliştirmekte olan birçok ülke gibi girişimciliğe büyük önem vermektedir. Kalkınma planları ile ekonominin güçlenmesi, büyümenin sürekli olması ve kalkınmanın devamlılığı amaçlanmaktadır. 2019-2023 yıllarını kapsayan on birinci kalkınma planında “Sürdürülebilir Kalkınma” ile ilgili ayrıca bir başlık açılması bu konuya verilen önemi bir kez ortaya koymaktadır. Sürdürülebilir girişimciliğin gelişmesi ve sürdürülebilir girişimcilik ekosisteminin oluşması için; girişimcinin finansal desteğe ulaşmasında kolaylıklar sağlanması, yeni teknolojilerin geliştirilmesi için ihtiyaç duyulan AR-GE desteğinin verilmesi, ulusal ve uluslararası rekabet gücünü artırıcı önlemler alınması, vergi teşviki ve desteklerin artırılması, danışmanlık hizmetleri verilmesi, kümelenmenin teşvik edilmesi gibi bazı kolaylıklar girişimcilere sunulmaktadır.

Üniversitelerde fakülte düzeyinde girişimcilik eğitimi verilmeye başlanması, toplumsal çevre bilincinin gelişmesine katkı sağlayacak uygulamaların hayata geçirilmesi, girişimcilerin ve işletme çalışanlarının sürdürülebilirliği bir görev veya sorumluluk olarak değil gönüllülük esasına dayalı bir politika olarak benimsemelerini sağlayacak yasal düzenlemelerin uygulamaya konulması, sürdürülebilir kalkınmanın önemini tüm paydaşlar tarafından iyi anlaşılmasını sağlayacak tedbirlerin alınması, var olan politikaların güncellenmesi gibi yapılan birtakım uygulamalar Türkiye’de sürdürülebilir girişimciliğin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Ancak bu konuda mevcut uygulamaların ve yasal düzenlemelerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye geliştirmekte olan birçok ülke gibi, başta enerji olmak üzere hammadde, finansal kaynak ve teknoloji gibi alanlarda büyük ölçüde dışa bağımlı olması nedeniyle sürdürülebilir kalkınmayı milli bir politika haline getirmelidir. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında alınması gereken uzun bir mesafe olduğu anlaşılmaktadır. Sürdürülebilirliğin ülkeler bakımından yalnızca ekonomik, sosyal ve çevresel anlamda sonuçları olmadığı aynı zamanda küresel bağlamda neticelerinin olduğundan söz edilebilir. Çünkü küresel ekonomik sistem içerisinde ülkeler yalnız başlarına hareket edemezler, bu sistem içerisinde yaşanan olumsuzluklar ülkeleri doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bu nedenle sürdürülebilir girişimcilik küresel aktörler bakımından da önemlidir.

Sürdürülebilir girişimciliğin gelişmesi bakımından uygun ekosistemin oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda özel teşvik programlarının oluşturulması, eğitim programlarının içerisine entegre edilmesi, fiyatların yalnızca ürünün çevreye duyarlı olması nedeniyle daha üst konumlanmasının önüne geçilmesi, finans kaynaklarına erişim olanaklarının artırılması, sürdürülebilir girişimcilik ekosistemin oluşmasına katkıda bulunacağı anlaşılmaktadır.

Sürdürülebilir girişimcilik ekosisteminin oluşturulabilmesi bakımından yapılması gerekenler şunlardır:

- “Sürdürülebilir Kalkınma” kavramının ne anlam ifade ettiğinin, sosyal ve çevresel sorumluluk bakımından gelecek nesiller yönünden ne denli nasıl bir önem arz ettiğinin anlatılması ve anlaşılması gerekmektedir.
- Eğitim sistemi içerisinde, bireysel anlamda sosyal ve çevresel sorumluluklarımızın neler olduğunun iyi anlatılması ve sürdürülebilir bir gelecek için yalnızca bugünün dünyasını düşünmenin yanlış olduğu düşüncesinin anlatılması zaruri bir gerekliliktir.
- Başta girişimciler olmak üzere, sivil toplum örgütleri, eğitim kurumları, devlet, özel işletmeler ve girişimcilik bağlamında faaliyet gösteren tüm kurum ve kuruluşlar arasında sürdürülebilirlik bakımından iş birliğinin sağlanması önem arz etmektedir.
- Madde esasları dahilinde, arzu edilen girişimcilik anlayışının ortaya çıkarılabilmesi için bahsedilen modeldeki alanda (destekleyici kültür, etkin politikalar, finans kaynağı, insan gücü, uygun pazar, kurumsal destek ve altyapı imkânları) girişimcilik ve sürdürülebilirliğin bir arada olmasına imkan tanıyacak çalışmaların yapılması gerekmektedir.
- Sürdürülebilirliğin yalnızca devlet politikası olarak benimsenmesinin yeterli olmadığı bunun toplum tabanında da bir karşılık bulması için gerekli her türlü farkındalık faaliyetlerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- Sürdürülebilir girişimciliğin teşvik edilmesi bakımından aşağıda belirtilen önerilerin hayata geçirilmesi önem arz etmektedir;
- Sürdürülebilir girişimciliğin teşvik edilmesini sağlayacak yeni politika ve uygulamaların hayata geçirilmesi.
- Sermaye sahiplerinin girişimci faaliyetlerde bulunurken sürdürülebilir girişimcilere olan yaklaşımları bakımından iyileştirmeler yapılması veya melek yatırım benzeri oluşumlara olanak sağlanması.
- Kuluçka seviyesinde bulunan sürdürülebilir girişimcilik projelerinin sayısının artırılması.
- KOSGEB, TÜBİTAK vb. kurumlar aracılığıyla sürdürülebilir girişimcilik faaliyetlerine verilen desteklerin artırılması ve çeşitlendirilmesi.
- Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı gibi sürdürülebilir girişimcilere destek veren kurum ve kuruluşların sayılarının artırılması.
- Sürdürülebilir girişimlere özel teknoparklar veya kuluçka merkezlerinin kurulması.
- Üniversitelerde sürdürülebilir girişimciliği desteklemek bakımından yapılabilecek katkıların değerlendirilmesi.
- Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi gibi benzer bir çalışmanın belirli kriterler dahilinde sürdürülebilir girişimciler bağlamında özel bir endeks uygulamasının geliştirilmesi.
- Bireysel Katılım Sermayesi sistemi içerisine sürdürülebilir girişimciliği teşvik edecek özel maddelerin eklenmesi.
- Yeni kurulan işletmeler başlangıç aşamasında, sürdürülebilirlik faaliyetlerini baz alarak hedefler belirlemeli (çevresel, sosyal, ekonomik) ve zaman içerisinde değişen koşullara ayak uydurabilecek esnekliğe sahip olmasına olanak sağlayacak koşullar oluşturulmasıdır.

Toplumların gelecek kuşaklara olan yükümlülüklerini yerine getirmesi, çevre ve insan odaklı yaklaşımların geliştirilerek yaşam kalitesinin korunması ile mümkün olacaktır. Böylece sürdürülebilir kalkınma için yalnızca ekonomik yaklaşımlarla değil aynı zamanda sosyal ve çevresel konuların da göz önünde bulundurulması gerektiği, bu sayede uzun vadeli politikaların zorunlu hale geldiği anlaşılmaktadır. Kâr maksimizasyonunu hedefleyen kısa metrajlı yaklaşımların uzun vadede mümkün olmadığı ve bu gibi anlayışların toplum nezdinde de bir karşılık bulamayacağı değerlendirilmektedir. Böylece sosyal, çevresel, ekonomik ve kurumsal yönetimle ilgili etkenlerin kapsamlı ve bütün olarak işletmeler bakımından değerlendirilmesi ve bu etkenlerle ilgili risklerin ve fırsatların etkili bir şekilde idare edilmesi olarak tanımlanabilecek olan kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımı kabul edilerek var olan iş yaklaşımlarının değiştirilmesi gerekmektedir. İşletmelerin paydaşlarının beklentilerinden bağımsız faaliyet göstermelerinin mümkün olmadığı bu yeni dönemde, işletmenin sahip olduğu marka değeri ve imajı toplumun beklentilerinin hangi boyutlarda karşılanıp karşılanmadığı ile yakından ilgilidir.

Sürdürülebilirliğin yaygınlaşması bağlamında uygulanan politikalar veya işletmelerin sürdürülebilirlik faaliyetleri mevcut olsa da bu noktada tüketicilerin rolü göz ardı edilememelidir. Sürdürülebilir bir yaşam için tüketmiş oldukları ürünlerin çevreye kaşı duyarlılıklarını göz önünde bulundurmaları, bu alanda faaliyet gösteren işletmeleri çevresel olarak sürdürülebilir üretim faktörlerinden yararlanarak faaliyetlerini sürdürmeleri gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle tüketiciye, sürdürülebilir girişimciliğin yaygınlaşması bakımından önemli görevler düşmektedir.

KAYNAKÇA

- Acosta, P., Cismaru, D.-M., Vătămănescu, E.-M., & Ciochină, R. (2016), Sustainable Entrepreneurship in SMEs: A Business Performance Perspective. *Sustainability*, 8(4), p.342.
- Andrew K. ve Lenox, M. (2001). "Does It Really Pay to Be Green?". *Journal of Industrial Ecology*, 5(1), pp.105-116.
- Aykan, E., 2012, "Girişimciliğin Değişen Yüzü: Ekogirişimcilik", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.17, S.3, s. 208.
- Bell, J.F. ve Stellingwerf, J.J.(2012), Sustainable Entrepreneurship: The Motivations & Challenges of Sustainable Entrepreneurs in the Renewable Energy Industry. Master's Thesis, Jönköping International Business School, Jönköping, Sweden.
- Cohen, B. ve Winn, M.I. (2007), "Market imperfections, opportunity and sustainable entrepreneurship", *Journal of Business Venturing*, Vol. 22, p. 35.
- Cohen B, Smith B, Mitchell R. (2008), Toward a sustainable conceptualization of dependent variables in entrepreneurship research. *Business Strategy and the Environment* 17(2): 107–119.
- Coşkun, L., (2015), Sürdürülebilir Girişimcilik ile Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Nasıl Sağlanır? <http://www.mikadoconsulting.com/blog/11/> (Erişim tarihi: 19.01.2018).
- Crowther, D. ve Aras, G. (2008), *Corporate Social Responsibility*; Ventus Publishing: Copenhagen, Denmark, pp. 10–26.

- Dilsiz, İ. ve Kölük, N. (2005). Girişimcilik. Ankara: Detay Yayıncılık.s.5.
- Dyllick T, Hockerts K. (2002), Beyond the business case for corporate sustainability. *Business Strategy and the Environment* 11(2): 130–141.
- Groesbeek M.J., (2001) *Sustainable Entrepreneurship - Theory, Practice, Instruments* (Amsterdam: Business Contact, p.38).
- Groot, K., ve Pinkse, J. (2015), Sustainable entrepreneurship and corporate political activity: Overcoming market barriers in the clean energy sector. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39(3), p.634.
- Hahn T, Figge F, Pinkse J ve Preuss L. (2010), Trade-offs in corporate sustainability: you can't have your cake and eat it. *Business Strategy and the Environment* 19(4): pp.217–229.
- Hall, J. K., Daneke, G. A. ve Lenox M. J. (2010), Sustainable Development and Entrepreneurship: Past Contributions and Future Directions. *Journal of Business Venturing*, 25 (5), pp. 439-448.
- Hockerts, K. ve Wüstenhagen, R. (2010), Greening Goliaths Versus Emerging Davids: Theorizing about The Role of Incumbents and New Entrants in Sustainable Entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*, 25 (5), pp. 481-492.
- <https://www.kosgeb.gov.tr/> (Erişim tarihi 19.01.2019).
- <https://cedbik.org/> (Erişim tarihi: 14.01.2019).
- <http://habitat3.org/wp-content/uploads/Habitat-III-New-Urban-Agenda-10-September-2016.pdf> (Erişim tarihi: 13.01.2019).
- http://mom.gov.af/Content/files/Bruntland_Report.pdf (Erisim Tarihi: 06.01.2019).
- http://www.unesco.org/education/pdf/RIO_E.PDF (Erisim Tarihi: 06.01.2019).
- <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/GRI's%20history.aspx> (Erişim tarihi: 10.01.2019).
- <http://www.un-documents.net/aconf48-14r1.pdf> (Erisim Tarihi: 06.01.2019).
- https://www.unido.org/sites/default/files/2010-11/GC_brochure_English_0.PDF (Erişim tarihi: 11.01.2019).
- <https://www.unpri.org/download?ac=1534> (Erişim tarihi: 09.01.2019).
- https://unfccc.int/resource/docs/publications/08_unfccc_kp_ref_manual.pdf (Erişim tarihi: 09.01.2019).
- https://www.unido.org/sites/default/files/2010-11/GC_brochure_English_0.PDF (Erişim tarihi: 11.01.2019).
- <https://www.unpri.org/download?ac=1534> (Erişim tarihi: 11.01.2019).
- <https://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf> (Erişim tarihi: 11.01.2019).
- https://rio20.un.org/sites/rio20.un.org/files/a-conf.216l-1_english.pdf.pdf (Erişim tarihi: 11.01.2019).
- <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2015/03/IIRC-FINANCIAL-STATEMENTS-31-DECEMBER-2013.pdf> (Erişim tarihi: 11.01.2019).

- <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf> (Erişim tarihi: 09.08.2019).
- Isaak, R. (2002), “The Making of The Ecopreneur”, Greener Management International, Vol. 38, pp. 88– 89.
- Kayalar, M. ve Elif Türkan A., (2009), Ashoka’ya Üye Sosyal Girişimcilerin Türkiye ve Dünyadaki Faaliyet Alanlarının Karşılaştırılması, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 1(1), s.58.
- Kearins, K. ve Collins, E., (2012), “Making Sense of Ecopreneurs’ Decision to Sell Up”, Business Strategy and the Environment, 21, p.85.
- Kirkwood, J. ve Walton, S. (2010), What motivates ecopreneurs to start business? Int. J. Entrep. Behav. Res., 16, pp. 204–228.
- KOSGEB. (2010), Genel Destek Programları Yönetmeliği. Ankara: KOSGEB.
- Majid, I. A., Kamaludin, M. H., Saad, M. S. M. ve Aziz, N. A. (2012), Sustainability-driven Entrepreneurship: The Mediating Effect of Opportunity-based Management Structure on the Relationship between Entrepreneurial Orientation and Environmental Sustainability Management of SMEs: A Conceptual Framework. European Journal of Business and Management, 4 (13), pp.148-155.
- Oral, G. K., (2006), “Ekolojik yaklaşımda iklimle dengeli yapı tasarımı”, 21 Dergisi, 47. Sayı, ss.100- 114, İstanbul.
- Pittel, K., (2002), Sustainability and Endogenous Growth, Cheltenham, UK and Northampton, MA, US: Edward Elgar.
- Pulselli, R.M., E. Simoncini, F.M. Pulselli, S. Bastianoni. (2007), Emergy analysis of building manufacturing, maintenance and use: Em-building indices to evaluate housing sustainability. Energy and Buildings. Energy and Buildings 39(5), pp. 620-628.
- Renda, Y. (1995), “Sürdürülebilir Turizm”, İstanbul: Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı 332.
- Satı, Z. ve Cengiz Y., (2008), “Sürdürülebilir Bir Gelecek için “Yeşil Girişimcilik””, 2. Girişimcilik Kongre Kitabı, 07–10 Mayıs 2008.Biшкеk, s. 332–340.
- Schaltegger, S. (2002), “A Framework for Ecopreneurship”, Greener Management International, Vol. 38, p. 47.
- Schaltegger, S. ve Wagner, M., (2011), “Sustainable Entrepreneurship and Sustainability Innovation”, pp.223-225.
- Schlange, L. E., (2006), What Drives Sustainable Entrepreneurs? In: 3rd Applied Business and Entrepreneurship Association International (ABEAI) Conference, November 16-20, Kona, Hawaii.
- Shepherd DA, Patzelt H., (2011), The new field of sustainable entrepreneurship: studying entrepreneurial action linking ‘what is to be sustained’ with ‘what is to be developed’. Entrepreneurship: Theory and Practice 35(1): 137–163. DOI:10.1111/j.1540-6520.2010.00426.x

- Sönmez, A., Toksoy A., (2014), “Türkiye'de Girişimcilik ve Türk Girişimci Profili Üzerine Bir Analiz”, *Yönetim ve Ekonomi*, 21(2), ss.47-57.
- Top, S. (2006), *Girişimcilik Keşif Süreci*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- United Nations. (1987), Report of the World Commission on Environment and Development. General Assembly Resolution 42/187. <http://www.un.org/documents/ga/res/42/ares42187.htm> (Erisim Tarihi: 06.01.2019).
- United Nations. (2005). World Summit Outcome. <http://www.who.int/hiv/universalaccess2010/worldsummit.pdf> (Erisim Tarihi: - 06.01.2019).